

LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖ
KOMMUNIKATIONSMINISTERIET

Henkilöjunaliikenteen alueellinen toimivalta

Sidosryhmätilaisuus 11.4.2024

Ohjelma

Tilaisuuden avaus

yksikön johtaja Emil Asp

Säädöshankkeen tavoitteet ja alustava sisältö

neuvotteleva virkamies Tiia Orjasniemi

Henkilöjunaliikenteen hankintoja ohjaava EU-sääntely

neuvotteleva virkamies Emmi Nykänen

Kysymyksiä ja kommentteja

LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖ
KOMMUNIKATIONSMINISTERIET

Lakimuutos henkilöjunaliikenteen alueellisen toimivallan mahdollistamiseksi

Sidosryhmäkuuleminen 11.4.2024

Tiia Orjasniemi

Tausta

- EU-sääntely: Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1370/2007 rautateiden ja maanteiden julkisista henkilöliikennepalveluista sekä neuvoston asetusten (ETY) N:o 1191/69 ja (ETY) N:o 1107/70 kumoamisesta (*palvelusopimusasetus*) määrittelee, miten toimivaltaiset viranomaiset voivat varmistaa sellaisten julkisen henkilöliikenteen yleishyödyllisten palvelujen tarjoamisen, jotka ovat muun muassa monilukuisempia, luotettavampia, korkealaatuisempia tai edullisempia kuin palvelut, joita voitaisiin tarjota pelkästään markkinoiden ehdoilla.
- Kansallisesti laki liikenteen palveluista (320/2017, *liikennepalvelulaki*) määrittelee palvelusopimuksessa tarkoitetut rautatieliikenteen toimivaltaiset viranomaiset.
 - Voimassa oleva 182 §: palvelusopimusasetuksessa tarkoitettuja rautatieliikenteen toimivaltaisia viranomaisia ovat **liikenne- ja viestintäministeriö** ja omalla alueellaan **Helsingin seudun liikenne – kuntayhtymä**.

Mikä rautatieliikenteen toimivaltainen viranomaisena?

- Rautatieliikenteen toimivaltaisen viranomaisen tulee käytännössä vastata muun muassa seuraavista asiakokonaisuuksista:
 - Juridinen vastuu / virkavastuu, EU-säätelyn noudattaminen
 - Esteettömyyden ja muiden yleisten lakisääteisten vaatimusten noudattaminen
 - Rahoituksen hankinta ja taloudenpito
 - Palvelutason ja hankittavan kokonaisuuden määrittely
 - Yhteensovittaminen markkinaehtoiseen liikenteeseen ja muuhun liikenteeseen
 - Mahdollinen yhteistyö ja sopimukset muiden alueiden kanssa
 - Ratakapasiteetin haku ja palveluille tarkoituksenmukainen infra
 - Kaluston järjestäminen ja sopimukset kalustoyhtiön kanssa
 - Kilpailuttamisen ja kilpailun toteutuminen
 - Sopimusmallien luonti, sopimusseuranta, sanktiot, bonukset, yms.
 - Ongelmatilanteet ja korvaavat järjestelyt

Nykytilanne

- LVM - VR sopimus henkilöjunaliikenteen ostamisesta vuosille 2022 – 2030
- HSL - VR sopimus HSL-seudun lähijunaliikenteestä vuosille 2021 – 2030.
- VR:n yksinoikeus loppui vuoden 2021 alussa. Sopimukset eivät sisällä enää velvoiteliikennettä.
- Suomessa toteutuu niin sanottu **Open Access –malli**:
 - Yritykset tuovat oman kaluston ja samoilla reiteillä voi olla useita liikennöitsijöitä.
 - Operaattorit kilpailevat samoilla rataosilla markkinaehtoisesti omalla kalustollaan.
- **Open Access –malli ei ole toistaiseksi synnyttänyt henkilöjunaliikennemarkkinoiden kilpailua Suomessa.**
 - Myös muualla EU:ssa Open Access –malli on synnyttänyt kilpailua pääasiassa vain suurten kaupunkien välisille reiteille.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelma

- Säädöshanke liittyy hallitusohjelman toimenpiteisiin kilpailun lisäämisestä raideliikennemarkkinalla.
- Reilumman kilpailun Suomi –toimenpidealue:
 - Hallitus lisää tosiasiallista kilpailua raideliikennemarkkinalla ja helpottaa markkinoille pääsyä.
 - Henkilöjunaliikenteen kilpailua lisätään mahdollistamalla kunnille, kuntayhtymille ja alueille ostoliikenteen järjestäminen.
 - Kilpailun syntymistä markkinaehtoiseen liikenteeseen edesautetaan kilpailuttamalla julkisesti tuettua liikennettä, koska mahdollisuus toimia laajalla liiketoimintamallilla pienentää markkinoille tuleminen kynnystä.

Tavoitteet 1/2

- Tavoitteena on **selkiyttää** palvelusopimusasetuksessa tarkoitettujen rautatieliikenteen toimivaltaisten viranomaisten sääntelyä ja **mahdollistaa** alueellisten viranomaisten järjestämä ostoliikenne rautateillä.
 - Selkeät ja läpinäkyvät **edellytykset ja prosessi**, jolla kunnat, kuntayhtymät ja muut alueelliset viranomaiset voivat hakea toimivaltaa henkilöjunaliikenteen järjestämiseen alueellaan.
- Suomessa ei ole lakisääteistä velvoitetta henkilöjunaliikenteen palveluiden tarjoamiseen, joten aloite alueellisen henkilöjunaliikenteen järjestämiseen tulisi kunnilta, kuntayhtymiltä tai alueilta itseltään.
- Osana säädöshanketta voidaan toteuttaa **mahdolliset alueelliset toimivaltamuutokset** alueellisten viranomaisten aloitteesta.

Tavoitteet 2/2

- EU-sääntelyn mukaan henkilöjunaliikenteen palvelut on hankittava pääsääntöisesti kilpailuttamalla. Myös hallitusohjelman mukaan kilpailun syntymistä edesautetaan kilpailuttamalla julkisesti tuettua liikennettä.
- Hankkeessa **arvioidaan liikenteen palvelun laissa säädettyjä hankintamenettelyjä** (19 luku), jotta toimivan kilpailuneutraalin markkinan edellytykset varmistetaan hallitusohjelman mukaisesti.
 - [MAO:121/21](#) Liikennepalvelulain mukaisissa hankinnoissa voidaan soveltaa vain niitä hankintalain säännöksiä, mihin liikennepalvelulaissa on viittaukset.
 - Palvelusopimusasetuksessa poikkeuksia, jotka voidaan kansallisesti kieltää.
- LVM on vastannut koko Suomea koskevista junaliikenteen ostoista. Tulevaisuudessa ministeriö ei ole tarkoituksenmukainen viranomaisen tehtävään.
- Säädöshankkeessa arvioidaan myös, **mikä olisi tarkoituksenmukainen viranomaisen vastaamaan henkilöjunaliikenteen ostoista liikenne- ja viestintäministeriön sijaan.**

Alustavia näkökohtia toimivaltamuutoksiin

- Rautatiejärjestelmän näkökulma:
 - Palvelutason yhteensovittaminen markkinaehtoiseen rautatieliikenteeseen ja muuhun liikenteeseen (joukkoliikenne)
 - Riittävä ratakapasiteetti ja tarkoituksenmukainen raideinfrastruktuuri
 - Joukkoliikennejärjestelmäkokonaisuus liittyy kiinteästi alueiden tavoitteisiin maankäytön kehittämisestä
- Syrjimättömät olosuhteet:
 - Kaluston järjestäminen
 - Asemapalvelut jne.
- Alueellisen yhteistyön näkökulma:
 - Rakenteet: kuntayhtymä, yhteistoimintasopimus, joku muu?
 - Rahoitus ja resurssit

Prosessi

- Alueelliset toimijat päätyvät omissa selvityksissään siihen, että alueellisen junaliikenteen toimivalta halutaan alueelle. Liikenne- ja viestintäministeriöön on hyvä olla yhteydessä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa suunnittelua.
- Alueelliset toimijat tekevät tarvittavat sopimukset ja varmistavat, että voivat taata syrjimättömät olosuhteet tarjoajille.
- Alueelliset toimijat sopivat keskenään kustannusjaosta ja resursoinnista.
- Alueelliset toimijat ovat yhteydessä Väylävirastoon (infra ja ratakapasiteetti)
- Alueelliset toimijat ehdottavat liikenne- ja viestintäministeriölle toimivaltamuutosta.
 - Liitteenä selvitys yllämainituista, vaikutusten arvioinnit, sopimukset ja päätökset (esim. kunnilta)
- Liikenne- ja viestintäministeriö arvioi ehdotuksen ja tekee sen pohjalta tarvittavat lakimuutokset.

Lakihankkeen aikataulu

- Tavoitteena, että hallituksen esitys annetaan eduskunnalle vuoden 2025 aikana.
 - Hankkeen aikatauluun vaikuttaa myös mahdolliset muutokset alueellisessa toimivallassa.
- Sidosryhmäkuulemiset: lausuntokierros ja tarvittaessa sen yhteydessä 2. kuuleminen.
- Sidosryhmille suunnattu kysely: [LINKKI](#)
- Paikallisia ja alueellisia viranomaisia pyydetään olemaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa yhteydessä LVM:öön, mikäli alueellisia toimivaltamuutoksia suunnitellaan. Myös muita kommentteja ja kysymyksiä hankkeesta voi jättää.

Yhteystiedot

Neuvotteleva virkamies Tiia Orjasniemi, [tiia.orjasniemi\(at\)gov.fi](mailto:tiia.orjasniemi(at)gov.fi), p. 0295342068

Neuvotteleva virkamies Emmi Nykänen, [emmi.nykanen\(at\)gov.fi](mailto:emmi.nykanen(at)gov.fi), p. 0295342114

Yksikön johtaja Emil Asp, [emil.asp\(at\)gov.fi](mailto:emil.asp(at)gov.fi), p. 0295342498

Hankeikkuna: [Hallituksen esitys laiksi liikenteen palveluista annetun lain muuttamisesta \(valtioneuvosto.fi\)](#)

LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖ
KOMMUNIKATIONSMINISTERIET

HENKILÖJUNALIIKENTEEEN HANKINTOJA OHJAAVA EU-SÄÄNTELY

Sidosryhmäkuuleminen 11.4.2024

TAUSTA

- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) n:o 1370/2007, rautateiden ja maanteiden julkisista henkilöliikennepalveluista sekä neuvoston asetusten (ETY) n:o 1191/69 ja (ETY) n:o 1107/70 kumoamisesta (*PSA-asetus*)
 - Muutettu 2016 ns. neljännen rautatiepaketin yhteydessä asetuksella Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/2338 asetuksen (EY) n:o 1370/2007 muuttamisesta rautateiden kotimaan henkilöliikenteen markkinoiden avaamisen osalta (*PSA-muutosasetus*)
- Komission tiedonanto rautateiden ja maanteiden julkisista henkilöliikennepalveluista annettua asetusta (EY) N:o 1370/2007 koskevista tulkitsevista suuntaviivoista (*PSA-tiedonanto*)
 - Komission uusi tiedonanto kattaa vain tietyt PSA-asetuksen säännökset, eikä siinä luoda uusia sääntöjä

Asetuksen sisältö

- Asetuksen tarkoitus ja soveltamisala
- Määritelmät
- Julkisen palvelun velvoitteiden erittely
- Julkisia palveluhankintoja koskevat sopimukset ja yleiset säännöt
- Julkisia palveluhankintoja koskevien sopimusten ja yleisten sääntöjen pakollinen sisältö
- Julkisia palveluhankintoja koskevien sopimusten tekeminen
- Rautateiden liikkuva kalusto
- Julkisista palveluista maksettavat korvaukset
- Julkaiseminen
- Siirtymäkausi
- Yhteensopivuus perustamissopimuksen kanssa
- Kumoaminen
- Kertomukset
- Voimaantulo

Tiedonannossa tarkentavaa ohjeistusta

- Asetuksen soveltamisala
- Julkisia palveluhankintoja koskevan sopimuksen määritelmä
- Yleiset säännöt
- Julkisen palvelun velvoitteiden yleiset periaatteet ja määritelmät
 - Uutena asiana kannattavien reittien yhdistäminen osaksi palvelukokonaisuutta
- Yksinoikeuksien luonteen ja laajuuden määritelmä
- Sopimusten voimassaoloaika ja edellytykset, joiden perusteella sopimuksen voimassaoloaika voidaan pidentää
- Alihankinnan ehdot
- Henkilöstön suojelu liikenteenharjoittajan vaihtuessa
- Pääsy rautateiden liikkuvan kaluston käyttöön
- Olennaisten tietojen saaminen
- Suorahankinnat sisäisiltä liikenteenharjoittajilta
- Tarjouskilpailua koskeva periaate ja menettelyvaatimukset
- Sopimuksen tekemistä koskevan päätöksen tutkiminen uudelleen
- Julkisia palveluhankintoja koskevien sopimusten muutokset
- Korvaukset julkisista palveluista
- Julkaiseminen ja avoimuus
- Siirtymäkauden järjestelyt

Asetuksen soveltamisala

- Liikennepalveluiden hankintoihin sovellettavat säädökset määräytyvät hankintaa tekevän hankintayksikön, liikennemuodon ja hankinnassa käytettävän sopimusmuodon (käyttöoikeussopimus tai bruttohankintasopimus) perusteella.

Tiivistelmä sopimuksen tekemiseen sovellettavasta oikeusperustasta sopimustyyppin ja liikennemuodon mukaan

Liikennemuoto	Direktiiveissä 2014/25/EU ja 2014/24/EU tarkoitetut julkisia palveluja koskevat hankintasopimukset	Direktiivissä 2014/23/EU tarkoitetut palveluja koskevat käyttöoikeussopimukset
Linja-autot ja raitiovaunut	Direktiivit 2014/25/EU ja 2014/24/EU	Asetus (EY) N:o 1370/2007
Rautatiet ja metrot	Asetus (EY) N:o 1370/2007	Asetus (EY) N:o 1370/2007

Julkisen palveluvelvoitteen alan määrittely

Ovatko suunnitellut julkiset liikennepalvelut todella tarpeen?

Onko käyttäjillä palvelulle kysyntää?

Voivatko markkinatoimijat vastata tähän kysyntään edes osittain ilman julkisen palvelun velvoitteita?

Etusijalla lähestymistapa, joka on vähiten rajoittava ja sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan kannalta vähiten haitallinen

Julkisia palveluhankintoja koskevien sopimusten tekeminen

- PSA-asetuksessa säädetään, että toimivaltaiset paikalliset viranomaiset voivat tarjota rautateiden ja maanteiden julkisia henkilöliikennepalveluja itse tai tehdä julkisia palveluhankintoja koskevan sopimuksen ilman tarjouskilpailua sisäisen liikenteenharjoittajan kanssa.
- Jos toimivaltainen viranomainen käyttää muuta ulkopuolista tahoa kuin sisäistä liikenteenharjoittajaa julkisten henkilöliikennepalvelujen tarjoamiseen, sen on tehtävä julkisia palveluhankintoja koskevat sopimukset oikeudenmukaisen, avoimen ja syrjimättömän tarjouskilpailumenettelyn kautta.
 - Poikkeuksena PSA-asetuksen 5 artiklan 3 a, 4, 4 a, 4 b ja 5 kohdassa tarkoitetut tapaukset.
 - Kaikkia poikkeuksia yleisestä säännöstä on tulkittava suppeasti

Korvaukset julkisista palveluista

- Korvaussääntöjen tarkoituksena on varmistaa, että liikenteenharjoittajille ei makseta liikaa korvauksia kohtuullinen voitto huomioon ottaen.
 - Asetuksessa ei aseteta erityisiä ehtoja sille, miten julkisesta palvelusta maksettava korvaus on suunniteltava silloin, kun asiaan liittyvä julkisia palveluhankintoja koskeva sopimus tehdään asetuksen tarjouskilpailumenettelyn perusteella.
 - Avoimessa, läpinäkyvässä ja syrjimättömässä tarjouskilpailumenettelyssä olisi varmistettava, että hinta, jonka toimivaltainen viranomaislainen maksaa, aiheuttaa yhteisölle vähäisimmät kustannukset
- PSA-asetuksen liitteessä on erilliset säännöt koskien korvausta, joka liittyy 5 artiklan 2, 4, 5 tai 6 kohdan mukaisesti ilman tarjouskilpailua tehtyyn julkisia palveluhankintoja koskevaan sopimukseen
- Toimivaltaisten viranomaisten on tavallisesti tehtävä säännöllisiä jälkitarkastuksia liiallisten korvausten havaitsemiseksi ja sisällytettävä julkisia palveluhankintoja koskeviin sopimuksiin takaisinperintämenettelyjä, joiden mukaan liialliset korvaukset peritään takaisin.

Sopimusten muutokset ja avoimuus

Muutokset

- Voimassa oleviin avoimessa kilpailumenettelyssä tehtyihin sopimuksiin tehtävät muutokset:
 - Unionin tuomioistuimet ovat katsoneet, että jos muutokset ovat vähäisiä eivätkä koske olennaisia määräyksiä, uutta sopimusta ei välttämättä tarvita.
 - Toisaalta merkittävät muutokset edellyttävät uuden sopimuksen tekemistä.
- Jos 5 artiklan 6 kohdan mukaisesti tehtyjen hankintasopimusten olennaisiin määräyksiin tehdään merkittäviä muutoksia 24 päivän joulukuuta 2023 jälkeen, se edellyttää uuden hankintasopimuksen tekemistä.

Avoimuus

- Toimivaltaisten viranomaisten on viimeistään vuosi ennen tarjouskilpailun julkaisemista tai sopimuksen tekemistä ilman tarjouskilpailua julkaistava tietyt suunniteltua sopimusta koskevat tiedot Euroopan unionin virallisessa lehdessä.
- Tietojen julkaisemisen laiminlyönti voi johtaa tietyissä tilanteissa tarjouspyynnön kumoamiseen
- Toimivaltaisen viranomaisen on myös ilmoitettava vuosittain tiettyjä sopimukseen liittyviä tietoja Euroopan komissiolle.

LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖ
KOMMUNIKATIONSMINISTERIET

Kiitos

LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖ
KOMMUNIKATIONSMINISTERIET